

22.

Wartość i znaczenie wieku dorastania

I. PROSPEKT WARTOŚCI

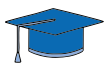
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój emocjonalny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Opanowanie emocji

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Budowanie właściwych relacji z innymi

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Znaczenie dojrzewania fizycznego i psychicznego człowieka.
- Znaczenie rozwoju emocjonalnego i kształtowanie się uczuć.

- Rozpoznanie swojej seksualności i ukształtowanie się płci emocjonalnej¹.
- Kultura zachowania: sposób prowadzenia rozmowy, strój, ubranie, makijaż, rodzaj dowcipu (sytuacyjny, analogiczny, pojęciowy) jako wyraz płciowości człowieka.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Męskość i kobiecość naturalnie przygotowują do pełnienia określonych ról odpowiadających danej płci.
- Rozwój fizyczny i psychiczny człowieka świadczy o jego naturalnym powołaniu do relacji międzysobowych.
- Płeć jest darem i wartością kształtującą osobowość.
- Sensem jednej płci jest ukierunkowanie na płęć przeciwną.

Zasady

- Szanuję swoją seksualność, płęć; staram się zrozumieć płęć odmienną.
- Moje dojrzewanie seksualno-emocjonalne traktuję jako drogę do osiągnięcia wieku dojrzałego.
- Mam świadomość, że seksualność i reakcje emocjonalne, które pojawiają się wraz z dojrzewaniem, powinny służyć mojemu samowychowaniu².
- Otaczam się ludźmi, którzy właściwie i odpowiedzialnie traktują własną seksualność.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Seksualność przynależy do natury człowieka i jest jego wartością.
- Dziecko ma określoną płęć: biologiczną (chromosomową i gonadyczną, hormonalną) i osobową (ukształtowaną przez wychowanie), które stanowią o indywidualności człowieka³.

¹ A. Capella, *Corso di anatomia e fisiologia della riproduzione umana*, Istituto Giovanni Paolo II per Studi su Matrimonio e Famiglia, Roma 2001, s. 22.

² „Wpisane w ludzką naturę popędy, których człowiek nie jest jednak biernym wykonawcą, mają charakter służebny w świadomym działaniu ludzkim. Wynika stąd konieczność bardzo wczesnego «uczwłeczenia» popędów poprzez wychowanie”. *Człowiek – osoba – płęć*, dz. cyt., s. 125.

³ „Akceptacja płci dziecka przez rodziców ma duże znaczenie dla jego rozwoju psychicznego i dla szybkiego rozpoznania własnej płci”. Tamże, s. 126.

- Do określonej płci przynależy odpowiednie zachowanie, wyrażanie emocji i uczuć oraz relacja z innymi.

Zasady

- Akceptuję płeć mojego dziecka, znam trudności i problemy, jakie pojawiają się w okresie dojrzewania fizycznego i psychicznego.
- Swoim postępowaniem i zachowaniem pokazuję właściwe role osobowe i społeczne danej płci.
- Pilnie obserwuję rozwój psychoseksualny mojego dziecka, rozmawiam z nim na tematy dotyczące seksualności natury ludzkiej, pomagam mu przezwyciężyć powstające trudności, emocjonalne napięcia⁴.
- Moja relacja osobowo-seksualna w małżeństwie i rodzinie pomaga dziecku (dzieciom) zrozumieć piękno, znaczenie i godność określonej płci⁵.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Każdy człowiek, dziecko, wychowanek ma określoną płeć; zgodnie z nią reaguje, postępuje i przeżywa swoją osobowość.
- Seksualność człowieka jest jego wartością.
- Płeć biologiczną dziedziczymy, a płeć osobową zdobywamy przez samowychowanie i wychowanie.

⁴ „Na rodzinach spoczywa też szczególna odpowiedzialność w sferze wychowania seksualnego. Istotne znaczenie dla harmonijnego wzrastania ma fakt, by dzieci stopniowo i w sposób uporządkowany poznawały sens płciowości oraz uczyły się doceniać ludzkie i moralne wartości z nią związane. Ze względu na powiązania zachodzące pomiędzy wymiarem płciowym osoby a jej wartościami etycznymi, wychowanie ma doprowadzić do znajomości zasad moralnych i uznania ich za konieczną i cenną gwarancję odpowiedzialnego wzrostu osobowego w dziedzinie płciowości ludzkiej. Rodzice są zobowiązani do zweryfikowania sposobów realizacji wychowania seksualnego w instytucjach wychowawczych w celu sprawdzenia, czy tak ważny i delikatny temat podejmowany jest we właściwy sposób”. KNSK 243.

⁵ „Dziecko tworzy sobie pojęcie miłości, małżeństwa, rodziny, męskości – ojcostwa oraz kobiecości – macierzyństwa w oparciu o więź miłości między ojcem i matką. Uczestnicząc w miłości małżeńskiej swoich rodziców, która ma również wymiar seksualny, spontanicznie odkrywa, że istotą seksualności jest wyrażanie wzajemnej miłości, z której rodzi się nowe życie. Osobiste odczucie dziecka, że jego życie to owoc miłości ojca i matki, jest najważniejszą informacją w całym wychowaniu seksualnym”. J. Augustyn, *Wychowanie seksualne w rodzinie i w szkole*, Wydawnictwo WAM, Kraków 1999, s. 28.

- Koedukacyjny charakter szkoły służy ukazaniu wartości, piękna i daru płci⁶.

Zasady

- Moim zachowaniem i relacjami interpersonalnymi ukazuję innym nauczycielom i uczniom, co znaczy postępować zgodnie ze swoją płcią.
- Poprzez ukazanie różnic pomiędzy kobiecością i męskością, uczę młodzież wzajemnego szacunku dla płci przeciwnej.
- Uczę, że wiek dojrzewania nie musi być okresem buntu, ale czasem świadomego i twórczego formowania osobowości.

⁶ „Niech nauczyciele współpracują przede wszystkim z rodzicami i niech razem z nimi uwzględniają w całym procesie wychowawczym różnicę płci i wyznaczoną przez Bożą Opatrzność każdej płci właściwą rolę w rodzinie i w społeczeństwie”. DWCH 8.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizujemy warsztaty w grupach niekoedukacyjnych. Chłopcy mają za zadanie określić, co z ich punktu widzenia świadczy o wyjątkowości dziewczynek, jakie cechy budzą ich szacunek; dziewczęta – analogicznie. Na koniec grupy przedstawiają efekty swoich przemyśleń i wymieniają się spostrzeżeniami.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Następuje korelatywny rozwój biologiczny, emocjonalny i osobowy dorastającego i dojrzewającego człowieka. Młodzież fascynuje się własną płcią i zarazem akceptuje ją jako formę dialogu z innymi ludźmi. Płeć i jej ekspresja nie przybierają tylko podstawowego zachowania seksualnego, biologicznego. Rodzice i wychowawcy pomagają młodemu człowiekowi przeżywać i rozumieć swoją płciowość, rozwiązywać problemy i powstające napięcia w relacjach międzyludzkich.

1.10. ZAGROŻENIA

Istnieje ryzyko braku akceptacji własnej płci. W okresie dojrzewania młodzież często w sposób nieudolny, samotnie pokonuje trudności związane z dojrzewaniem fizycznym i psychicznym. Brakuje jej motywacji do pracy nad silną wolą, kieruje się wyłącznie emocjami⁷. Młodzież nie rozumie ról płci we własnej rodzinie, odrzuca seksualność jako formę dialogu z innymi. Występuje również zagrożenie brutalizacji zachowań wobec odmiennej płci. Sprowadza swoją płciowość do przeżyć wyłącznie seksualnych (przedwczesna inicjacja seksualna, masturbacja⁸, korzystanie z pornografii⁹). Rodzice i wychowawcy często nie dostrzegają problemów dojrzewającego człowieka. Nie potrafią rozmawiać, dyskutować i ukazywać właściwych form ekspresji płciowości ludzkiej.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Już w pierwszych klasach szkoły podstawowej dziecko zaczyna zastanawiać się nad swoją tożsamością. Mama staje się wzorem dla dziewczynki, a tata dla chłopca. Wraz z rozwojem dziecka postępuje jego rozwój emocjonalny i kształtowanie się uczuć. Następuje dojrzewanie nie tylko fizyczne, ale i psychiczne. Dziecko w tym wieku zaczyna się buntować przeciwko zakazom. Konieczne jest wówczas wdrażanie go nie tylko do zadań wynikających z obowiązku szkolnego, ale także do prostych czynności w domu. Obowiązki i odpowiedzialność ro-

⁷ „Musicie pomyśleć nad ułożeniem programu waszego życia. Dotyczy to nie tylko nauki, nie tylko zdobycia zawodu, ale przede wszystkim wewnętrznej postawy, która ma was ukształtować na ludzi, którzy wiedzą, czego chcą w swoim życiu. Bo tylko człowiek z charakterem, człowiek wierzący, może stanowić o przyszłości Ojczyzny, Kościoła i całej wspólnoty, całego społeczeństwa”. J. Glemp, *Prymas Polski do...*, dz. cyt., s. 141.

⁸ „Masturbacja stanowi poważny nieporządek pod względem moralnym i jako taka jest czynem wewnętrznie złym”. M. Leśniak, *Masturbacja*, w: *Encyklopedia bioetyki. Personalizm chrześcijański. Głos Kościoła*, red. A. Muszala, wyd. Polwen, Radom 2005, s. 274.

⁹ „Pornografia koncentruje uwagę na ściśle fizycznych doznaniach seksualnych, bez miłości (...), bez związku osobowego, bez intymności, prezentując zimne i instrumentalne traktowanie ciała ludzkiego, pozbawione wrażliwości, a nierzadko nawet litości”. S. Luft, *Pornografia*, w: *Encyklopedia bioetyki...*, dz. cyt., s. 363.

sną wraz z wiekiem. Dziecko powinno zaznać na własnej skórze, co to znaczy konsekwencja.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Stanisław Jachowicz (1796-1857) był polskim poetą, bajkopisarzem, pedagogiem, działaczem charytatywnym. Debiutował w Płocku zbiorem pt. „Bajki i powieści” (1824). Zbiór ten był dedykowany pamięci matki. Jachowicz miał doskonałą intuicję pisarską. Wiedział, że utwory dla dzieci muszą odwoływać się do konkretów, przywołanych prostym językiem, a nie do nieczytelnej dla dzieci alegorii. Autor ten uważany jest za najlepszego pisarza dziecięcego swojej epoki.

W zbiorze „Bajki i wiersze naszego dzieciństwa” znalazły się różne wiersze, w tym cytowany poniżej „Tadeuszek”.

Raz swawolny Tadeuszek
Nawsadzał w flaszkę muszek,
A nie chcąc ich morzyć głodem,
Ponarzucał chleba z miodem.
Widząc to, ojciec przyniósł mu piernika
I nic nie mówiąc, drzwi na klucz zamyka.
Zaczął się prosić, płakał Tadeuszek,
A ojciec na to: „Nie więź biednych muszek”.
Siedział dzień cały. To go nauczyło:
Nie czyń drugiemu, co tobie nie miło.

S. Jachowicz, *Tadeuszek*, w: *Bajki i wiersze naszego dzieciństwa*, wybór M. Kozyra, wyd. ARTI, Warszawa 2014, s. 12.

Jachowiczowi zarzucano niekiedy nadmierne moralizatorstwo, idealny porządek świata, w którym grzeczne dzieci spotyka nagroda, a niegrzeczne dostają bolesną nauczkę. W taki sposób zbudowany jest cytowany powyżej wiersz pt. „Tadeuszek”. Chłopiec dla zabawy męczył muszki. Nie chcąc być okrutnym, dał im chleb z miodem. W ten sam sposób postąpił z nim jego ojciec. Dał mu nauczkę. Zamknął go na klucz w pokoju, a na osłodę zostawił piernik. Tadeuszek przekonał się na własnej skórze: Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Dzisiaj (...) usiłuje się narzucić środowiskom, a nawet całym społeczeństwom, model, który sam siebie ogłasza „postępowym” i „nowoczesnym”. Nie zauważa się przy tym, że w tym modelu – człowiek, a chyba zwłaszcza kobieta, z podmiotu zamienia się w przedmiot (przedmiot swojej manipulacji), a cała wielka treść miłości zostaje zredukowana do „użycia”, które – choćby nawet było dwustronne – nie przestaje być w swej istocie egoistyczne.

PS 10.

Wobec tego musimy zapytać: czy to bogactwo, jakim jest młodość, ma odwozić człowieka od Chrystusa? (...) Młodość każdego z was, drodzy Przyjaciele, jest bogactwem, które okazuje się właśnie w pytaniach. Człowiek stawia je sobie na przestrzeni całego życia – jednakże w młodości narzucają się one w sposób szczególnie intensywny, wręcz natarczywie. I dobrze, że tak jest. Te pytania świadczą właśnie o tej dynamice rozwoju ludzkiej osobowości, która właściwa jest dla waszego wieku. Pytania te stawiacie w sposób czasem niecierpliwy – a równocześnie sami rozumiecie, że odpowiedź na nie może być pośpieszna ani powierzchowna. Musi posiadać właściwy sobie ciężar gatunkowy. Chodzi tu o odpowiedź, która dotyczy całego życia, która zamyka w sobie całość kształt ludzkiej egzystencji.

PS 3.

Dzisiaj jest tutaj, na placu św. Piotra wielu młodych. (...) Chciałbym was zapytać: czy słyszeliście czasami głos Pana, który przez jakieś pragnienie, jakiś niepokój, zachęcał was do bardziej bezpośredniego pójścia za Nim? (...) Czy mieliście ochotę zostać apostołami Jezusa? Młodość trzeba poświęcić wielkim ideałom. (...) Zapytaj Jezusa, czego chce od ciebie, i bądź odważny!

Franciszek, „Regina caeli”, 21.04.2013, w: *Alfabet Franciszka*, dz. cyt., s. 151.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Rodzice Jego chodzili co roku do Jeruzalem na Święto Paschy. Gdy miał lat dwanaście, udali się tam zwyczajem świątecznym. Kiedy wracali po skończonych uroczystościach, został młody Jezus w Jerozolimie, a tego nie zauważyli Jego Rodzice. Przypuszczając, że jest wśród pątników, uszli dzień drogi i szukali Go między krewnymi i znajomymi. Gdy Go nie znaleźli, wrócili do Jeruzalem, szukając Go. Dopiero po trzech dniach odnaleźli Go w świątyni, gdzie siedział między nauczycielami, przysłuchiwał się im i zadawał pytania. Wszyscy zaś, którzy Go słuchali, byli zdumieni bystrością Jego umysłu i odpowiedziami. Na ten widok zdziwili się bardzo, a Jego Matka rzekła do Niego: „Synu, czemuś nam to uczynił? Oto ojciec Twój i ja z bólem serca szukaliśmy Ciebie”. Lecz On im odpowiedział: „Czemuście Mnie szukali? Czy nie wiedzieliście, że powinienem być w tym, co należy do mego Ojca?” Oni jednak nie zrozumieli tego, co im powiedział. Potem poszedł z nimi i wrócił do Nazaretu; i był im poddany. A Matka Jego chowała wiernie wszystkie te sprawy w swym sercu. Jezus zaś czynił postępy w mądrości, w latach i w łasce u Boga i u ludzi (Łk 2,41-52).

Por. Pnp 8,8-10;
1Mch 13,53; Ez 16,6-14.

Por. KKK 2217; 2228.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Więzy rodzinne, chociaż są ważne, nie mają charakteru absolutnego. Podobnie jak dziecko wzrasta coraz bardziej ku dojrzałości oraz samodzielności ludzkiej i duchowej, tak rozwija się i umacnia jego szczególne powołanie, które pochodzi od Boga. Rodzice powinni uszanować to powołanie i ułatwić dzieciom odpowiedź na nie. Trzeba uzmysłwić sobie, że pierwszym powołaniem chrześcijanina jest pójście za Jezusem: „Kto kocha ojca lub matkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godzien. I kto kocha syna lub córkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godzien” (Mt 10,37) (KKK 2232).

IV. LITERATURA PRZEDMIOTU

- Augustyn J., *Przewodnik po rozterkach młodości*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005.
- Augustyn J., *Wychowanie seksualne w rodzinie i w szkole*, Wydawnictwo WAM, Kraków 1999.
- Błasiak A., *Młodzież – świat wartości*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2003.
- Capella A., *Corso di anatomia e fisiologia della riproduzione umana*, Istituto Giovanni Paolo II per Studi su Matrimonio e Famiglia, Roma 2001.
- Colombo G., *Ekscesy wieku dorastania i trudności wychowawcze*, tłum. M. Serejska-Wróbel, Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 2004.
- Człowiek – osoba – płć*, red. M. Wójcik, wyd. Fundacja „Pomoc Rodzinie”, Łomianki 1998.
- Franciszek, „Regina caeli”, 21.04.2013, w: *Alfabet Franciszka*, oprac. P. Żyłka, Wydawnictwo WAM, Kraków 2013, s. 151.
- Glemp J., *Prymas Polski do młodzieży. Katechizm nie tylko dla bierzmowanych*, wyd. Bonum, Przybyszew 2006.
- Greszta E., *Depresja wieku dorastania*, wyd. Academica, Warszawa 2006.
- Jan Paweł II, List Apostolski Ojca Świętego Jana Pawła II do Młodych całego świata z okazji międzynarodowego Roku Młodzieży *Parati semper*, 31.03.1985, w: tegoż, *Dzieła zebrane. Listy*, t. 3, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 251-275.

- Johnson G., Shellenberger S., *Sztuka dorastania*, tłum. A. Karpowicz, wyd. Oficyna Wydawnicza Vocatio, Warszawa 2000.
- Leśniak M., *Masturbacja*, w: *Encyklopedia bioetyki. Personalizm chrześcijański. Głos Kościoła*, red. A. Muszala, wyd. Polwen, Radom 2005, s. 271-275.
- Luft S., *Pornografia*, w: *Encyklopedia bioetyki. Personalizm chrześcijański. Głos Kościoła*, red. A. Muszala, wyd. Polwen, Radom 2005, s. 361-365.
- Meissner K., *Płciowość i czystość. Z problematyki życia seksualnego*, tłum. G. Grygiel, wyd. Inicjatywa Wydawnicza Jerozolima, Poznań 2007.
- Papieska Rada Iustitia et Pax, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, tłum. D. Chodyniecki, wyd. Jedność, Kielce 2005.
- Pawlina K., *Jak zagospodarować młodość?*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2004.
- Pulikowski J., *Ewa czuje inaczej*, wyd. Inicjatywa Wydawnicza Jerozolima, Poznań 2007.
- Pulikowski J., *Krokodyl dla ukochanej*, wyd. Inicjatywa Wydawnicza Jerozolima, Poznań 2006.
- Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, red. M. Przybył, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 314-324.
- Solano C., *Dojrzewanie i miłość*, tłum. A. Gawecka, Wydawnictwo Wiedza i Życie, Warszawa 2005.
- Wojtyła K., *Elementarz etyczny*, wyd. TN KUL, Lublin 1999.
- Życ dla miłości. Jan Paweł II do młodych w Polsce*, red. M. Kluk, Wydawnictwo Homo Dei, Kraków 2005.